

ALISHER NAVOIY IJODIDA XAMSANAVIS SALAFLAR TASVIRI

Nigora Sharipova Nuriddinovna
O'zbekiston, Navoiy innovatsiyalar universiteti
Filologiya va tillarni o'qitish kafedrası dotsenti, PhD.

Annotatsiya: Maqolada Alisher Navoiy asarlarida madh etilgan salaflari - Nizomiy Ganjaviy, Xusrav Dehlaviy, Abdurahmon Jomiyar haqidagi boblar nazariy tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: an'ana, mahorat, badiiy talqin, ustoz, bob, obraz, xarakter

ПОРТРЕТ ХАМСАНАВИССКИХ САЛАФОВ В ТВОРЧЕСТВЕ АЛИШЕРА НАВОЯ

Аннотация: В статье анализируются главы о прославленных предшественниках Алишера Навои - Низами Гянджеви, Хусраве Дехлави, Абдурахмане Джами.

Ключевые слова: традиция, мастерство, художественная интерпретация, глава, образ, характер.

PORTRAIT OF KHAMSANAVIS SALAFS IN THE CREATION OF ALISHER NAVOY

Annatation: The article analyzes the chapters on the illustrious predecessors of Alisher Navoi - Nizami Ganjavi, Khusrav Dehlavi, Abdurakhman Jami.

Keywords: tradition, craftsmanship, artistic interpretation, chapter, image, character.

Hazrat Alisher Navoiy ko'pgina she'riy va nasriy asarlarida xamsanavis ustozlari Nizomiy Ganjaviy, Xusrav Dehlaviy, Abdurahmon Jomiyga bag'ishlangan maxsus boblar kiritadi, ularga hurmatini, iliq munosabatini ifoda etadi. Xususan, «Hayrat ul-abror»da ustozlari Nizomiy Ganjaviy, Xusrav Dehlaviy, Abdurahmon Jomiy portretini benuqson, mukammal chizadi. Bolaligidanoq ustozlari e'tirofiga sazovor bo'lgan Navoiy «Xamsa» yozish uchun umrining aynan boy hayotiy tajribaga ega bo'lgan davrini tanlashi «Hayrat ul-abror»dagi teran falsafiy mushohadalarida, jamiyatdagi muammo va ziddiyatlar borasidagi mulohazalarini ochiq-oydin va real bildiradi olishida yaqqol ko'rinadi. Shunday bo'lsa-da, shoir o'ta kamtarona mulohaza yuritib, Nizomiy va Dehlaviyning ruhi pokiga umid bog'laydi, Jomiyning ma'naviy madadiga ehtiyoj sezadi:

Botin ila qilmasa ul ikki rad,

Zohir ila bu biri qilsa madad.

Menki talab yo'lida qo'ydim qadam,

Bordur umidimki, chu tutsam qalam,

Yo'ldasa bu yo'lda Nizomiy yo'lum,

Qo'ldasa, Xusrav bila Jomiy qo'lum. [1;46]

Olimlarimiz Navoiy salaflari merosidan o'rganib, ulardan olgan saboqlarini o'z davri adabiyotiga tatbiq qilganini, ularni rivojlantirganini, faoliyati davomida o'z

salaflari tomonidan olg'a surilmagan bir qator ilg'or g'oyalarni ham olg'a surib, qator badiiy, falsafiy va ilmiy asarlar yaratib, o'z zamonida yuksak darajaga ko'tarilib, adabiyot olamida ulkan so'z ustalari qatoridan munosib o'rin olganini yozishadi [17;10].

Shoir salaflariga mehr qo'yishi barobarida ularning ijodini puxta o'zlashtirdi, ustozlari ko'tarilgan ma'naviy yuksaklikka astoyidil intildi. Navoiyshunos A.Hayitmetov Navoiy va uning salaflari munosabati masalasiga e'tibor qaratarkan, jumladan, shunday ta'kidlaydi: «U epik poeziyada Firdavsiy, Nizomiy, Xusrav Dehlaviy, Jomiyni, lirik poeziyada Hofiz, Xusrav Dehlaviy, Jomiy, Lutfiyni tan olar va butun hayotida ular bilan tenglashishga intilgan edi. Shuning uchun uni Sharq shoirlaridan faqat shu gigantlar bilan, ayniqsa, masnaviyda Nizomiy, g'azalda Hofiz bilan tenglashtirish to'g'ri bo'ladi»[8;166]. Chindan ham, xamsachilik an'anasida, SHarq adabiyotida yaratilgan mashhur «Xamsa»larning barchasida, shu jumladan, Navoiyda ham Firdavsiy «SHohnoma»sining ta'sirini inkor etib bo'lmaydi. Navoiy «Xamsa»dagi Xusrav, Bahrom, Iskandar obrazlarini yaratishda, ayniqsa, «SHohnoma»dan eskiz oladi. Navoiy salaflari masalasiga e'tibor qaratilsa, «boshqa salaflar haqidagi gaplar juda kam bo'lib, Navoiyda bu ko'proq «avvalgi yozganlar» (FSh, SS) – Ashraf Marog'iy bo'lishi yoki ayrim asar muallifi «roqim» (bunda «roqim» so'zi ostida Orif Ardabaliy va uning «Farhodnoma»si ko'zda tutilgan degan fikrlar bor (q.: S.Erkinov, 1971; Arasli, 1969, 24) asar yaratuvchisi deb atab ketilgan [6;87]. Biroq Ganjaviy va Dehlaviy xususida bunday emas. «Xamsa» dostonlarining barchasida ikki ustoziga maxsus bob bag'ishlaydi, ularning «Xamsa»larini «xamsatayn» deb yuqori baholaydi.

Navoiy «Hayrat ul-abror»ning XII bobida Nizomiy Ganjaviyning cheksiz mahorati haqida so'z yuritib, uni «kamolot daryosining qimmatbaho injusi» degan yuksak nomga sazovor ko'radi:

*Xayli fasohat boshining afsari,
Ganji yaqin afsarining gavhari.
Koni fazilat guharig'a amin,
Bahri balog'at aro durri samin.* [1;39]

Atoqli navoiyshunos N.M.Mallayev «Nizomiy Ganjaviy merosi va uning ma'rifiy-tarbiyaviy ahamiyati» nomli risolasida Nizomiyning axiylar tariqatiga, futuvvatga aloqadorligi haqida yozadi. U akademik Vohid Zohidovning «Dunyo adabiyotining nuroniy siymosi» asaridan eldigizlar sulolasi vakili Shirvonshoh Ohiston jabr-zulmini tortgan buyuk shoir Afzaliddin Hoqoniyning Ilyos ibn YUsuf Nizomiyga yozgan maktub-nasihatini keltiradi. Bu maktubdagi fikrlar Nizomiy yashagan davr muhitining hurfikrli ijodkorlar uchun juda og'irligini bildiradi [11;9-15].

Ilk dostonning o'n ikkinchi bobida Nizomiy va Dehlaviy «Xamsa»larining ilk dostonlari haqida alohida to'xtaladi. Nizomiy masnaviy yo'lini o'ziga bo'ysundirgan bo'lsa, Dehlaviy ham unga ergashdi, unga monand ish tutdi deya SHarq xamsachiligida Nizomiyning alohida o'rni borligiga zimdan ishora qiladi. «Hayrat ul-abror»ning Abdurahmon Jomiyga bag'ishlangan XIII bobida ham ustozi bilan kechgan suhbatlari ko'p bora Nizomiy va uning «Xamsa»siga borib

taqalganini shoirning «Gavhare yo‘q «Maxzan ul-asror»dek» singari iqrorida ham yaqqol namoyon bo‘ladi.

«Hayrat ul-abror»ning o‘n ikkinchi bobi jami 37 baytdan iborat bo‘lib, Navoiy bobda ikki salafi uchun deyarli teng o‘rin ajratgan. Birinchi qismida Nizomiy xususida fikr yuritsa, ikkinchi qismida Dehlaviyni madh etadi. Navoiy «Nasoyim ul-muhabbat» asarida mashhur shayx va sufiylar qatori uch salafini nomini ham tilga oladi. Avval Nizomiy (722), undan so‘ng Xusrav Dehlaviy (723), keyinroq Jomiy (735) xususida maxsus to‘xtaladi. «Nasoyim ul-muhabbat»da Nizomiy xususida so‘z yuritar ekan, uning xudojo‘y va sufiytabiat ijodkor ekanligini, «Panj ganj»i mashhurligini, 592 yilda uning so‘nggi kitobi «Iskandarnoma» yozilganini aytadi hamda Nizomiyning poktiynat inson ekanligi isboti sifatida shunday deydi: «Alarga zohiriy ulumi va rasmiy istilohotdin bahrai tamom bor ermish. Ammo barchadin ilik tortib Haq s.t.g‘a yuz kelturubdurlar»[3;477]. Bu asarida ko‘proq Nizomiyning sufiy shoirligiga e‘tibor qaratsa, «Hayrat ul-abror»da shu fazilatlari qatorida ilk «Xamsa» yaratuvchisi sifatida cheksiz iste’dodi va mahoratini yuksak baholaydi:

Xoni latoyifqa so‘zi munqasim,

Durri maoniyg‘a tili muntazim. [1;40]

Alisher Navoiy uchun Nizomiy Ganjaviy xamsanavislarning birinchisi, boshlovchisi, daho shoir, donishmand, mutafakkir sifatida aziz va qimmatlidir. Navoiy bu bobda badiiy nafosat va falsafiy teranlik bilan Nizomiyning «fasohat xayli» nafis, go‘zal san‘at ijodkorlarining boshidagi toj, «ganji yaqin» – haqiqat tojining gavhari deydi.

Tug‘ilgan yurti, «Panj ganj»ining shuhrati, taxallusining fazilati xususida so‘z yuritar ekan, fazilat koni gavharlarining qo‘riqchisi, kamolot daryosining qimmatbaho injusi deya e‘tirof etadi. Nizomiyning Ganja yurtidan ekanligini ta’kidlar ekan, shu baytda o‘zakdosh so‘zlardan mahorat bilan foydalanib, ishtiyoq san‘atining go‘zal namunasi yaratadi:

Ganja vatan, ko‘ngli aning ganjxez,

Xotiri ganjuru tili ganjrez. [1;40]

Shoir ilk salafiga muqaddas Baytullohdan hamisha bir eshik ochiqligini, ibodat chog‘ida unga bu eshik mehrob vazifasini o‘tashini tasvirlab, Nizomiyning sufiy-shoir ekanligiga bir necha ishoralar beradi:

Masjidi qandili sipehri asir,

Shu‘la bu qandil aro mehri munir.

Ka‘ba uyidin bir ochuq bob anga,

Sajda chog‘i hay‘ati mehrob anga. [1;39,40].

Bu bobda ilk salafini maqtashdan tashqari ozorboyjon shoirining shaxsiy, ruhiy, ma‘naviy olamining barkamolligi haqida ham g‘oyaviy va badiiy yuksak fikrlarini aytadi. Navoiy fikricha, Nizomiy juda kamtarinligi sababli molu johga qiziqmay, oddiy kulbada yashaydi, xalqona tilda aytganimizda kichik ko‘ngil oddiy kulbani ixtiyor etgan:

Garchi ko‘ngul kulbasidek muxtasar,

Ikki jahon anda bo‘lub jilvagar. [1;39]

Nizomiy Ganjaviy saroy, devon mansablarida ishlashga qiziqmay, uzlatda yashab, ijod qilgan. Uzlatda, xilvatda yashash aziz avliyolar odati hisoblangan. «Vahdat guharin qo‘lga oldi» degani kalom ilmida ham, tariqatda ham yuqori maqomga yetishdi, degan ma‘noni bildiradi. Nizomiy ta‘rifidagi bobda shoir tashbeh, kitobat, mubolag‘a, ishtiyoq, ruju‘, iyhom, talmeh san‘atlaridan mohirona foydalanib, poetik tasvirda mukamallikka erishgan.

O‘n ikkinchi bobning ikkinchi qismini shoir ikkinchi salafi Amir Xusrav Dehlaviy ta‘rifiga bag‘ishlaydi. Nizomiy maqtovida shoir yuksak tashbehlarni bag‘ishlasa, Dehlaviy ta‘rifida shoir munosabati ko‘proq Nizomiyni davomchisi doirasida ifodalanadi. Biroq, ta‘kidlash joizki, bu izdoshlik Dehlaviy shuhratini aslo susaytirmaydi. Ma‘lumki, Dehlaviyning Nizomiyga nisbatan hurmati keyinchalik xamsanavislikda Dehlaviyning o‘zini ham salaf yoki ustoz sifatida tilga olish an‘anasini vujudga keltirgan [6;86]. Navoiy bu bobda uni hind sultoni, o‘z nomi bilan so‘z iqlimida shoh ekanligini (bu o‘rinda xusrav so‘zi podshoh ma‘nosini anglatishi nazarda tutilgan – N.Sh.), har bir dostoni Hindistonning bir o‘lkasiga tengligini e‘tirof etadi:

Ganja shahi ganjfishon, payrav – ul,

Shah bu so‘z iqlimi aro, Xusrav – ul. [1;41]

Salaflariga atalgan boblar «Xamsa» dostonlarining barchasida uchraydi va ko‘tarinki, yorqin badiiy uslubda yozilgan. Ilk dostonidagi baytlarga ohang jihatidan hamohang:

Nizomiy dedi, Xusrav bo‘ldi payrav,

Agar ul shoh edi, bu erdi xusrav. [2;342]

Navoiy xamsanavislikdagi ikkinchi salafi Amir Xusrav Dehlaviyni g‘azalnavislik va qasidanavislikda ham ustoz deb bilar edi. Forsiy tilda yozgan «Devoni Foni»da Xusrav Dehlaviy g‘azallariga ko‘p tatabbu’ bog‘lagan, uning «Bahr ul-abror» qasidasiga forsiyda yozgan javobi «Tuhfat ul-afkor» ham shuhrat qozongan edi.

Navoiy zamonida Hirotda agar ziyolilar, shoirlar Nizomiy va Xusrav Dehlaviy «Xamsa»larini o‘qimagan bo‘lsa ma‘rifatli, savodli hisoblanmas edi. Hatto sulton SHohruhning o‘g‘illari Boysunqur Mirzo bilan Ulug‘bek Mirzo suhbatlari va yozishmalarida g‘oyaviy-badiiy jihatdan Nizomiy «Xamsa»si afzalmi yo Xusrav Dehlaviy «Xamsa»simi?-deb bahslashar edilar[5;88]. Bu esa ikki xamsanavisning barcha zamonlarda ma‘lum va mashhur bo‘lganligidan dalolat beradi.

Alisher Navoiy «Xamsa» dostonlarini yozishda Nizomiyga nisbatan ko‘proq Xusrav Dehlaviyga ergashgani haqida adabiyotshunos Yo.Is‘hoqov bunday deydi: «Nizomiy Iskandar haqida ikkita doston («Sharafnoma», «Iqbolnoma») yozsa, Navoiy Xusrav kabi bir doston yozadi. Navoiy Farhodni ham Xusrav Dehlaviy kabi podshohning o‘g‘li qilib ko‘rsatadi [10; 88-98].

Alisher Navoiy o‘zi «Muhokamat ul-lug‘atayn», «Mahbub ul-qulub» va «Nasoyim ul-muhabbat»da Xusrav Dehlaviy ijodi haqida qimmatli ma‘lumotlar beradi. «Nasoyim»da ham Dehlaviyga Nizomiydan keyin o‘rin beradi va ko‘proq biografiyasiga oid ma‘lumotlarga o‘rin ajratadi [3;480]. «Hayrat ul-abror»da Dehlaviy madhida Navoiy unga nisbatan o‘t, olov, barq obrazlarini qo‘llaydi,

umuman, uning xarakteristikasi tezlik, o'tkirlik, otashinlik orqali ifodalanadi [12;18]. Navoiy ikki xamsanavis salafini bab-baravar qo'ymaydi. Nizomiyni nafaqat «Xamsa» ixtirochisi, balki so'zda qudrati, cheksiz iste'dodi va mahoratini ulug'laydi. Dehlaviyni esa ko'proq «Xamsa»ni munosib davom ettirgan ijodkor sifatida e'tirof etadi. SHu bilan birga «Xamsa» yozishga harakat qilgan ko'p sonli havaskorlar orasida bu murakkab vazifani a'lo darajada uddalay olgan tengsiz iste'dod sohibi ekanligini ham tan oladi.

Navoiy ham ustozlariga hurmat saqlab, o'z davrining cheksiz so'z san'atkori bo'lishiga, imkoniyati yetarli ekanligiga qaramasdan, g'oyatda kamtarona mulohaza yuritadi, salafilarini buyuk sanab, o'zini kamtarlikda itga mengzaydi:

It kibi chun pastlig'im chog'ladim,

O'zni biyiklar ipiga bog'ladim. [1;47]

«Hayrat ul-abror»ning XIII bobi Abdurahmon Jomiyga bag'ishlangan bo'lib, unda Navoiy o'z piri komilini behad ulug'laydi, ustozining portretini mukammal tavsiflaydi. Uni ulug'lab, o'rnini yetti qavat osmondan ham yuqorida deya ta'riflaydi. So'zda tengsizligini, nasr va nazmda birdek mahoratliligini, ulug' martabaga ega ekanligini ta'kidlaydi:

Qasri kalomi chiqib andoq baland,

Kim anga gardun sola olmay kamand.

Nazmi aqolimi jahonni tutub,

Nasri dog'i kishvari jonni tutub.

Fayzi gadovu shah aro muntashir,

Xizmatiga shohu gado muftaxir. [1;42,43]

Navoiy va ustoz Abdurahmon Jomiy munosabatlariga jahon adabiyotshunosligida ham e'tibor qaratilgan [4]. Jomiy Navoiy uchun nafaqat ustoz, ota singari mehribon inson, yo'l boshchi, piri komil. O'z salafilari Nizomiy va Dehlaviyga o'z «Xamsa»sining har bir dostonida maxsus bob ajratgan bo'lsa, ustoz Jomiyga alohida bobdan tashqari «Xamsatul-mutahayyirin» nomli manoqib, esdalik asar bag'ishlaydi.

Sharq adabiyotida Navoiy va Jomiy orasidagi do'stlik buyuk shaxslar o'rtasidagi eng ibratli va samimiy do'stlik ekanligi, bu do'stlik ikki qardosh xalq orasidagi asrlar osha mavjud bo'lgan ahillik va hamkorlikning ajoyib ifodasi va timsoli hisoblanishi ta'kidlangan [14;17]. Manbalarda ularning har bir ishda hamkor, maslahatchi va maslakdosh bo'lgani [16;18], shuningdek, Navoiyning «Xamsa» yaratish fikri ustoz Jomiy tomonidan qo'llab-quvvatlangani e'tirof etiladi[9;70].

Abdurahmon Jomiyga bag'ishlangan bobda Navoiy Jomiy ta'riflar ekan, boshqa salafilaridan farqli o'laroq ikkita asosiy jihatga e'tibor qaratadi:

Birinchidan, Nizomiy va Dehlaviy xususida so'z yuritir ekan, ularni ko'proq xamsanavis, mohir so'z san'atkori sifatida tilga oladi. Biroq Jomiy xususida so'z ketganda, bu fazilatlardan tashqari piri komil sifatida ham e'tirof etadi. Ta'kidlanishicha, Jomiy o'zining mutasavviflik faoliyatida Bahouddin Naqshband g'oyalarini taraqqiy ettirgan Sa'diddin Qoshg'ariyga sadoqat ko'rsatgan, keyinroq uning qiziga uylangan va vafotidan keyin faoliyatini davom ettirgan. SHuningdek,

Movaraunnahrdagi naqshbandiylik oqimining yirik namoyandasi Xoja Ahror bilan yaqin munosabatda bo'lgan, o'zining diniy-tasavvufiy qarashlarini lirik va epik asarlarida keng rivojlantirgan[7;13]. Shu sababli ham Navoiy Jomiyi sufiylik maslagining dahosi, haqiqat sirlarining kashshofi deya ulug'laydi:

*Ulki bukun qutbi tariqatdur ul,
Koshifi asrori haqiqatdur ul. [1;46]*

Bunday e'tirofga asosiy sabab sifatida Navoiy «piri ko'magida Naqshbandiya tariqatiga kirganini, tasavvuf ilmini mukammal o'rgangani»ni ko'rsatish mumkin [15;11].

Ikkinchidan, Navoiy Jomiyi ko'ngliga ilk bora «Xamsa» yozish istagini solgan ustoz sifatida e'tirof etadi. Navoiyning qo'liga tutqazgan «Haft avrang»ning ilk dostoni «Tufhat ul-ahror» Alisher Navoiy turkiy tilda «Xamsa» yaratishdek yuksak maqsad sari yo'llaydi, buyuk «beshlik»ning dunyoga kelishida asosiy sabab sifatida ko'rsatiladi, shoirga «Xamsa» yaratish ilhomini ustoz bergani ta'kidlanadi:

*Kulgu bila qildi ishorat manga,
«To'hfa» bila berdi bashorat manga...
...Boshtin-ayoq gavhari shahvor edi,
Qaysi guhar, «Tuhfat ul-ahror» edi...
...Chun o'qimoq zamzamasi bo'ldi bas,
Ko'nglim aro dag'dag'a soldi havas. [1;45]*

Navoiy boshqa salaflariga ham hurmat ko'rsatib, ularning asarlaridan ilhomlanadi. Biroq Jomiy ilk dostonini hajman kichik bo'lsa-da, ularnikidan har jihatdan yuksak deya baholaydi:

*Naf' topib kimki bo'lub mustafid,
Muxtasar ul ikkidin, ammo mufid.
Ul ikini topsa bo'lur munda-o'q,
Munda tuhaf ko'pki, ul ikkida yo'q. [1;45]*

Navoiyning ikki mashhur salafiga bir bob; uchinchi salafi, ustoz Jomiyga alohida bob bag'ishlagani zamondosh ustoziga shogirdlik sadoqatini saqlab, tengsiz iste'dodini yuksak baholashi, shuningdek, ularning doimiy hammaslak, hamkor, hamfikir bo'lganidan dalolat beradi.

Atoqli tojik shoiri Mirzo Tursunzoda shoir tanlangan asarlarining birinchi jildiga yozgan so'zboshida ustoz Jomiyning rahmdil inson ekanligini, ko'p yillar avval, chaqaloqligida dunyodan o'tgan farzandini eslab, qayg'urib nodir baytlarini yozganini aytadi[13;5-6]. Darhaqiqat, Abdurahmon Jomiy tengsiz iste'dod sohibi bo'lishdan tashqari shaxsiyatida bir qator ijobiy fazilatlar mujassam bo'lgan tabarruk zot sifatida tarixda nom qoldirgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alisher Navoiy. Hayrat ul-abror. To'la asarlar to'plami. Oltinchi jild. – T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2013. – 812 b.
2. Alisher Navoiy. Farhod va Shirin. To'la asarlar to'plami. Oltinchi jild. – T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2013. – 812 b.

3. Alisher Navoiy. Nasoyim ul-muhabbat. TAT. O'n jildlik. O'ninchi jild. – T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2013. – B.477.
4. Бертельс Е. Э. Наваи и Джами. – М.: Наука, 1965.
5. Davlatshoh Samarqandiy. Shoirlar bo'stoni ("Tazkiratul-shuaro"dan). –T.,1981. – B.88.
6. Erkinov A. Alisher Navoiy "Xamsa"si talqinining XV-XX asr manbalari. Filol.fan.dok.diss. –Toshkent, 1998. – B.87.
7. Hayitmetov A. Abdurahmon Jomiy. – T.: Fan, 1989. – B.13.
8. Hayitmetov A. Navoiyning ijodiy metodi masalalari. – Toshkent: O'zRFA nashriyoti, 1963. – B.166.
9. Hayitmetov A. Temuriylar davri o'zbek adabiyoti. – T.: Fan, 1996. – B.70
10. Is'hoqov Yo. Navoiy va Xusrav Dehlaviy // Navoiy va adabiy ta'sir masalalari. – T.: Fan, 1968. – B.88-98.
11. Mallayev N. Nizomiy Ganjaviy. Mas'ul muharrir Hamidjon Homidiy. – T.: A.Navoiy nom. O'zbekiston milliy kutubxonasi. – T.,2015, – B.9-15.
12. Qayumov A. Hayrat ul-abror talqini. Asarlar. 1-jild, 1-kitob. – T.: MUMTOZ SO'Z, 2008. –B.18
13. Турсунзода М. Весенний сад поэзии // Джами. Избр. произв. 64 – х томах, том 1. – Душанбе: Ирфон, 1972. с. 5-6.
14. G'aniyeva S. Abdurahmon Jomiy // Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy. – T.: Fan, 1966. – B.17.
15. G'afforov N. Alisher Navoiy "Xamsa"sida sufiylar timsoli. Filol.fan.nom.diss. ... avtoref. –Toshkent, 1999. – B.11
16. Shodiyev: E. Alisher Navoiy va fors-tojik adiblari. –T.: O'qituvchi, 1989. – B.18.
- 17.Shodiyev E. Alisher Navoiy va uning salaflari. – L., 1967. – B.10.
18. Кобулова Н. Erkin A'zam nasrida xarakter va maishiy hayot tasviri. T.: Общество и инновации, 2021. 2-4/S, 475-480

O'ZBEK TILI LEKSIK TARKIBIDAGI YANGI SO'ZLARNI MAXSUS LUG'AT TARKIBIDA JAMLANISHI

Botirova Adiba Erkinovna

O'zbekiston, Navoiy innovatsiyalar universiteti dotsenti, (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada grammatik o'quv lug'atlarni yaratishda morfologiyaning o'rni, grammatik shakllar ham lingvistik tadqiqotning, ham nutqiy kompetentsiyani rivojlantirishning asosi ekanligi, o'zbek tilining o'timli va o'timsiz fe'llar, fe'l nisbatlari o'quv lug'atlari, o'quv lug'ati tarkibida yangi so'z-atamalarni qayd etilishi, o'zbek tilining o'z qatlamiga oid so'zlarning, atoqli otlarning ham nutq, muloqot tarkibida o'ziga xos o'rni va vazifasi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: morfologiya, grammatik shakllar, o'quv lug'atlari, yangi so'z-atamalar, terminologiya.